

Порядок звернення із заявою до Європейського суду з прав людини

Потужною міжнародною організацією держав в європейському політичному просторі є Рада Європи. Членом Ради Європи може стати європейська держава, яка визнає принципи верховенства права і гарантує основні права людини і свободи для своїх громадян. Україна набула статусу держави-члена Ради Європи 9 листопада 1995 р. Наразі країни – члени Ради Європи взяли на себе зобов'язання з дотримання біля 170 конвенцій, хартій, інших багатосторонніх угод.

Одним із пріоритетів діяльності Ради Європи є контроль за дотриманням країнами-членами положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – чільний документ Європейського

суду з прав людини. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод зі змінами, внесеними Протоколами, ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. Для держав-учасниць Конвенції знання і використання прецедентів Суду, що сформував під час застосування її норм, є запорукою дотримання міжнародно-правових зобов'язань, які випливають з цього акта.

Підстави звернення до Європейського суду з прав людини

Європейський суд з прав людини є міжнародним органом, який за певних умов може розглядати заяви, подані особами, які скаржаться на порушення своїх прав, викладених у Європейській кон-

венції з прав людини. Ця Конвенція є міжнародним договором, на підставі якого більшість європейських держав зобов'язались дотримуватись певних основних прав. Ці права викладені у самій Конвенції та у Протоколах до неї (Протоколи № 1, 4, 6, 7 і 13), згода на обов'язковість яких надана окремими державами. До цієї нотації додаються тексти зазначених документів, з якими Вам рекомендовано уважно ознайомитись.

Ви можете звернутися до Суду, якщо вважаєте, що Ви особисто і безпосередньо є жертвою порушення однією з держав одного або кількох основних прав.

Суд може розглядати лише ті заяви, в яких йдеться про порушення одного або кількох прав, гарантованих Конвенцією та Протоколами до неї. Суд не є апеляційним судом у відношенні до національних судових інстанцій і не вповноважений ні скасовувати, ні змінювати їх рішення. Суд також не може від Вашого імені безпосередньо втручатися в діяльність органу влади, проти якого спрямована Ваша заява.

Суд може розглядати лише ті заяви, які спрямовані проти держав, що ратифікували Конвенцію або відповідні Протоколи, і які стосуються подій, що відбувалися після дати ратифікації. Ці дати відрізняються залежно від того, проти якої держави спрямована заява, і від того, чи стосується заява права, гарантованого самою Конвенцією або одним із Протоколів до неї.

Ви можете звертатися до Суду лише зі скаргами на факти, за які несе відповідальність орган влади (законодавчої, виконавчої, судової та ін.) однієї з цих держав. Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних організацій.

Згідно зі статтею 35 § 1 Конвенції, Суд приймає заяви до розгляду лише після того, як були використані усі внутрішні засоби правового захисту, і лише протягом шести місяців з дати винесення оста-

точного рішення. Суд не зможе розглянути по суті заяву, яка не відповідає цим умовам прийнятності.

Надзвичайно важливо, щоб перед зверненням до Суду Ви використали усі засоби судового захисту в державі, проти якої спрямована заява, які могли б привести до позитивного вирішення питання, що є предметом оскарження; в протилежному випадку Вам необхідно буде довести, що такі засоби захисту є неефективними. Це означає, що Вам слід спочатку звернутися до національних судів, яким підсудна Ваша справа, включаючи відповідну вищу судову інстанцію, для захисту по суті своїх прав, про порушення яких Ви бажаєте надалі заявити перед Судом.

Використовуючи належні засоби захисту, Ви повинні дотримуватись національних процедурних правил, зокрема передбачені законом строки. Якщо, наприклад, Ваш позов було відхилено через те, що був пропущений термін оскарження, або через недотримання правил підсудності чи правомочності, або порушення встановлених законом процедурних правил, Суд не зможе розглянути Вашу заяву.

Проте, якщо Ви оскаржуєте судові рішення, зокрема, вирок, Вам не обов'язково робити спроби порушити процедуру перегляду справи після проходження звичайної судової процедури оскарження. Також не обов'язково використовувати несудові процедури або звертатися з проханнями про помилування або амністію. Петиції (до Парламенту, голови держави або уряду, міністра чи уповноваженого з прав людини) не вважаються засобами правового захисту, які необхідно використати.

Для подання заяви до Суду у Вас є шість місяців після ухвалення остаточного рішення компетентним судом або органом влади. Шестимісячний термін відраховується з моменту ознайомлення Вас або Вашого адвоката з остаточним судовим рішенням, винесеним в процесі звичайного

оскарження, а не з моменту подальших відмов поновити розгляд Вашої справи, розглянути Ваше прохання про помилування або амністію чи будь-яке інше клопотання до органів влади.

Перебіг шестимісячного терміну припиняється в момент отримання Судом або Вашого першого листа, в якому чітко викладено – хоча б у стислій формі – предмет заяви, яку Ви маєте намір подати, або заповненого формуляра заяви. Звичайного запиту з проханням надати інформацію недостатньо, щоб зупинити перебіг шестимісячного терміну.

Виключно для Вашої інформації, повідомляємо, що більше 90 % заяв, які розглядає Суд, визнані неприйнятними у зв'язку з недотриманням заявниками однієї або більше вищезазначених вимог.

Процедура звернення до суду

Офіційними мовами Суду є англійська та французька, але за бажанням Ви можете звертатися до Секретаріату Суду офіційною мовою однієї з держав, що ратифікували Конвенцію. На початковій стадії провадження Суд може також листуватися з Вами цією мовою. Проте Вам слід знати, що на наступних стадіях провадження, тобто якщо Суд не визнає Вашу заяву непринятною на основі надісланих Вами документів, а вирішить запропонувати Уряду надіслати письмові зауваження щодо Ваших скарг, Суд вестиме листування з Вами англійською чи французькою мовою, а Ви чи Ваш представник, за загальним правилом, повинні будете надсилати подальші зауваження англійською чи французькою мовою.

Суд приймає лише заяви, надіслані поштою (а не по телефону). Якщо Ви відсилаєте Вашу заяву електронною поштою або факсом, Вам обов'язково потрібно продублювати її звичайною поштою. Також немає необхідності бути особисто присутнім у Страсбурзі для усного викладення обставин Вашої справи.

Усю кореспонденцію стосовно Вашої скарги необхідно надсилати за адресою:

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG CEDEX
FRANCE – ФРАНЦІЯ.

Будь ласка, не прошивайте степлером, не склеюйте і не скріплюйте іншим чином листи і документи, які Ви надсилаєте до Суду. Усі сторінки повинні бути послідовно пронумеровані.

Після отримання Вашого першого листа або формуляра заяви Секретаріат Суду надішле Вам відповідь з повідомленням про те, що на Ваше ім'я було відкрито справу, номер якої потрібно зазначити в усіх наступних листах до Суду. Надалі до Вас можуть звернутися за додатковою інформацією, документами чи роз'ясненнями, пов'язаними із заявою. Натомість, Секретаріат не може надати Вам інформацію щодо законодавства держави, проти якої спрямована заява, або давати юридичні консультації стосовно застосування або тлумачення національного права.

У Ваших інтересах своєчасно і старанно відповідати на листи Секретаріату. Будь-яка затримка з відповіддю або її відсутність можуть розцінюватися як те, що Ви не зацікавлені у продовженні провадження у Вашій справі.

Якщо Ви вважаєте, що Ваша заява стосується одного з прав, гарантованих Конвенцією або Протоколами до неї, і що всі умови, викладені вище, задоволені, Ви повинні ретельно і розбірливо заповнити формуляр заяви і повернути його до Суду без невиправданої затримки, щонайпізніше через шість місяців від дати першого листа Секретаріату. Якщо Ви не надішлете формуляр заяви і всі необхідні додаткові документи до завершення вищезазначеного терміну, Суд може дійти висновку, що Ви не зацікавлені у подальшому провадженні у Вашій справі, і Ваше досьє буде знищене.

Згідно з положеннями правила 47 Регламенту Суду, необхідно, щоб Ваша заява мстила наступне:

а) стислий виклад фактів, які Ви бажаєте оскаржити, та сутність Ваших скарг;

б) зазначення прав, гарантованих Конвенцією, які були, на Вашу думку, порушені;

в) відомості про засоби правового захисту, якими Ви скористалися;

г) перелік офіційних рішень у Вашій справі, із зазначенням дати кожного рішення та інстанції, яка його винесла, а також коротку інформацію про зміст цього рішення. До листа додайте копії самих рішень. (Документи не будуть вам повернені. А тому у Ваших інтересах надсилати виключно копії, а не оригінали.)

Правило 45 Регламенту Суду вимагає, щоб заява була підписана Вами як заявником або Вашим представником.

Якщо Ви не бажаєте оприлюднення Вашої особи, Ви повинні зробити відповідну заяву і викласти причини подібного відступу від загального правила вільного доступу до інформації в процесі судового розгляду. Суд може дозволити анонімність тільки у виключних і обґрунтованих випадках.

Згідно зі статтею 33 Регламенту Суду, до документів, що сторони або третя сторона надали Секретаріату Суду, має бути відкритий доступ, крім випадків, коли Голова Палати вирішить інакше з причин, викладених у ст. 33 § 2 Регламенту Суду. Таким чином, за загальним правилом, доступ до всієї інформації, яка міститься в документах, наданих Вами Секретаріату, зокрема, інформацію про зазначених чи ідентифікованих осіб, може бути відкритий. Крім того, така інформація може бути опублікована в базі даних Суду HUDOC в Інтернеті, якщо Суд включить її у викладення фактичних обставин, підготовлене для повідомлення Уряду держави-відповідача, в рішення щодо прийнятності чи виключення зі списку справ, чи в рішення по суті.

На початковій стадії подання заяви Ви не зобов'язані мати представника, а Ваш представник (якщо Ви його маєте) не обов'язково повинен бути адвокатом. Однак, якщо Суд вирішить запропонувати Уряду надіслати письмові зауваження щодо Вашої заяви, Вам потрібно, за загальним правилом, мати представника (крім особливих винятків), який є адвокатом, уповноваженим практикувати в одній із держав, що ратифікували Конвенцію. Ваш представник повинен володіти однією з офіційних мов Суду (англійською або французькою). Слід зазначити, що з цього часу Суд буде листуватися з Вами однією з офіційних мов, і Ви повинні будете надсилати свої зауваження цією мовою, якщо тільки Ви не отримаєте дозвіл продовжувати листування неофіційною мовою. Якщо Ви бажаєте звернутися до Суду через адвоката або іншого представника, Ви повинні додати до формуляра заяви довіреність, яка б уповноважувала його діяти від Вашого імені. Представник юридичної особи (підприємства, асоціації, і т. д.) або групи осіб повинен підтвердити свої юридичні повноваження представляти заявника.

Суд не може надати Вам юридичну допомогу на оплату послуг адвоката для підготовки Вашої первинної заяви. На подальшій стадії провадження, а саме після рішення Суду про повідомлення відповідного уряду про заяву для подання письмових зауважень, Ви можете претендувати на отримання безкоштовної юридичної допомоги, якщо Вам бракує коштів для оплати послуг адвоката і якщо надання такої допомоги Суд визнає необхідним для належного розгляду справи.

Процедура розгляду Вашої справи – безкоштовна. На початковому етапі процедура розгляду справ є письмовою, тому Ваша особиста присутність у Страсбурзі не потрібна. Вас належно поінформують про будь-яке рішення, винесене Судом у Вашій справі.

Корисним для використання стане розроблений бланк заяви до Європейського суду з прав людини:

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
Conseil de l'Europe – Council of Europe
Strasbourg, France – Страсбург, Франція
ЗАЯВА

У відповідності до статті 34 Європейської конвенції з прав людини,
а також до статей 45 та 47 Процедури суду

I. СТОРОНИ

A. ЗАЯВНИК

(Відомості про заявника, а також про його представника, якщо такий є)

1. Прізвище заявника .....
2. Ім'я та по батькові.....
- Стать: чоловіча/жіноча
3. Громадянство .....
4. Рід занять. Profession .....
5. Дата та місце народження .....
6. Постійна адреса .....
7. Номер телефону .....
8. Теперішня адреса (якщо відрізняється від 6) .....
9. Прізвище та ім'я представника* .....

*При наявності представника, додати належним чином оформлену довіреність на представництво інтересів заявника

10. Рід занять представника .....
11. Адреса представника .....
12. Номер телефону ..... / Номер факсу .....

B. ВИСОКА ДОГОВІРНА СТОРОНА

13. Зазначте Державу(и), проти якої(их) спрямована заява _____

II. ВИКЛАДЕННЯ ФАКТІВ

14. (Ви повинні зрозуміло та стисло викласти подробиці фактів, що стосуються предмета скарги. Намагайтеся описати події у тій послідовності, у якій вони мали місце. Вкажіть точні дати. Якщо Ваші скарги стосуються кількох питань (наприклад, різних судових розглядів), Ви повинні описати кожен з них окремо.)

III. ЗАЗНАЧЕННЯ ПОРУШЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ТА/АБО ПРОТОКОЛІВ

15. (У цьому розділі формуляра Ви повинні якомога точніше пояснити, у чому полягає Ваша скарга, згідно з Конвенцією. Зазначте, до яких положень Конвенції Ви апелюєте і поясніть, чому Ви вважаєте, що факти, викладені Вами у Розділі II, спричинили порушення цих положень. Ви побачите, що певні статті Конвенції припускають, за певних умов, деякі обмеження прав, що гарантуються цими статтями (див., наприклад, підпункти від (а) до (е) статті 5 § 1 та 2 статей з 8 по 11). Якщо Ви апелюєте до такої статті, спробуйте пояснити, чому Ви вважаєте невинуватими обмеження, проти яких Ви виступаєте.)

IV. ЗАЯВА ЗГІДНО ЗІ СТАТТЕЮ 35 § 1 КОНВЕНЦІЇ

16. (У цьому розділі Ви повинні викласти подробиці процедур стосовно використаних Вами внутрішніх засобів захисту. Ви повинні заповнити кожен з трьох частин цього розділу і окремо надати інформацію щодо кожної окремої скарги.)

Остаточне внутрішнє рішення (дата та юридична природа рішення, орган, що його ухвалив (судова чи інша інстанція) _____

17. Інші рішення (в хронологічному порядку, із зазначенням по кожному з них дати прийняття, юридичної природи, а також органу (судового чи іншого), який це рішення ухвалив.

18. Чи існують (існували) будь-які інші засоби внутрішнього захисту, які Ви не використали? Якщо так, поясніть, чому.

V. ВИКЛАДЕННЯ ПРЕДМЕТА ЗАЯВИ

19. (Тут Ви повинні стисло вказати, якої мети Ви бажаєте досягти, звертаючись до Суду).

VI. ЗАЯВА СТОСОВНО ПРОЦЕДУР В ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ІНСТАНЦІЯХ

20. Чи подавали Ви скарги, викладені вище, до будь-якої іншої міжнародної інстанції для розслідування або урегулювання? Якщо так, вкажіть подробиці.

(Тут Ви повинні вказати, чи подавали Ви будь-коли скарги, які є предметом Вашої заяви, до будь-яких інших міжнародних інстанцій, що займаються розслідуваннями або врегулюванням подібних питань. Якщо так, то Ви повинні вказати усі подробиці, включаючи назву органу, до якого подавалися скарги, дати і деталі усіх процедур, які мали місце, а також подробиці ухвалених рішень. Ви також повинні надати копії відповідних рішень та інших документів. Не прошивайте степлером, не склеюйте).

VII. ПЕРЕЛІК ДОДАНИХ ДОКУМЕНТІВ (ДОДАВАЙТЕ НЕ ОРИГІНАЛИ ДОКУМЕНТІВ, А ВИКЛЮЧНО КОПІЇ; НЕ ПРОШИВАЙТЕ СТЕПЛЕРОМ, НЕ СКЛЕЮЙТЕ КЛЕЙКОЮ СТРІЧКОЮ І НЕ СКРІПЛЯЙТЕ ДОКУМЕНТИ)

(Не слід забувати про складення переліку та додачі до заяви копії усіх судових вироків та інших рішень, згаданих у Розділах IV та VI, а також будь-яких інших документів, які, на Вашу думку, Суд міг би взяти до уваги як докази (протоколи слухань, заяви свідків і т. ін.). Додайте будь-які документи, на підставі яких виносився вирок чи інше рішення, а також текст самого рішення. Надсилайте виключно ті документи, які стосуються скарг, представлених Вами до Суду. Не прошивайте степлером, не склеюйте клейкою стрічкою і не скріпляйте документи).

- a) .....
- b) .....
- c) .....

VII. ДЕКЛАРАЦІЯ ТА ПІДПИС

Я свідомо заявляю, що усі представлені у цій заяві відомості є точними.

Місце .....

Дата .....

(Підпис заявника або представника). (Якщо заява підписана представником заявника, до неї повинна додаватися належним чином оформлена довіреність, підписана заявником та його представником (якщо вона не була подана раніше)).

*За матеріалами, підготовленими фахівцями
Головного управління юстиції
у Полтавській області*